

شناخت و برنامه ریزی شهر سالم

سید حامد قافله باشی^۱، محمود داوران^{۲*}

دانشجوی کارشناسی ارشد برنامه ریزی شهری، گروه شهرسازی، دانشکده معماری و شهرسازی، واحد قزوین، دانشگاه آزاد اسلامی، قزوین، ایران

استادیار، گروه شهرسازی، دانشکده معماری و شهرسازی، واحد قزوین، دانشگاه آزاد اسلامی، قزوین، ایران

mdavaraan@yahoo.com

چکیده

مسائل عمده و پیچیده‌ای که امروزه شهرها با آن مواجه‌اند، علاوه بر بسیج عمومی نیروها و فعالیت‌ها، نیازمند تقویت دانش فنی و روش‌های اجرایی در بهبود شرایط زیست انسان است. در این راستا مؤثرترین روش آن است که بر اساس آخرین تجربیات داخلی و خارجی و ضمن انتخاب روش‌های اصلح، آن‌ها را با شرایط و امکانات داخلی هماهنگ کنیم. پروژه‌ی شهرسالم پروژه‌ای بلندمدت است و تلاش می‌کند در راستای تندرستی مردم محور توسعه‌ی شهری قرار بگیرد و پشتوانه محکم و کاملی را برای بهداشت عمومی در سطح محلی به وجود آورد. به عبارت دیگر هدف این پروژه ایجاد شهری با شرایط نسبتاً کافی و تأمین حفظ و ارتقا سطح سلامتی شهروندان می‌باشد. شهرسالم عرصه‌ی ظهور سیاست‌های هماهنگ اجرایی به دست مردم در جهت تأمین محیطی سالم برای رشد استعدادها و خلاقیت‌ها و فضایی مناسب جهت تأمین سلامت شهروندان است. سازمان بهداشت جهانی (WHO) انسانی را سالم می‌داند که هم از سلامت جسمی و هم از سلامت اجتماعی، معنوی و روحی برخوردار باشد. در این ارتباط برنامه‌ریزی سلامت یک اصطلاح نسبتاً جدیدی است که امروزه توسط آن دسته از برنامه‌ریزان شهری و منطقه‌ای که همواره در پی‌آند تا محیط شهری را با سلامت فیزیکی و روحی شهروندان پیوند بزنند، مورد توجه قرار گرفته است بعد از انقلاب صنعتی و با توجه به تحولاتی که در جنبه‌های مختلف در شهرها روی داد، موجب شده مسائل و مشکلات زیادی گریبانگیر شهرها شود. در این ارتباط شهرها با مشکلات عدیده‌ای از جمله انفجار جمعیت، تراکم رشد فزاینده، کمبود مسکن، مشکلات فقر، گسستگی رابطه بین شهر و طبیعت، آلودگی هوا و صدا و ترافیک وسایل موتوری، زاغه‌های ناسالم، کاهش سطح زندگی سالم اجتماعی و غیره مواجه شدند، به همین سبب هدف از این پژوهش شناخت شهر سالم، ضرورت برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری، همچنین تحلیل شاخص‌ها، اصول و قواعد مربوط به آن، برقراری اصول برابری در مرکز عملیات اجرای برنامه‌ریزی شهری، تعادل و توازن در بافت‌های شهری و برطرف شدن مشکلات ناشی از دسترسی به شبکه حمل‌ونقل، کاهش آلودگی هوا، افزایش کیفیت فضاهای عمومی، برقراری پیوندهای اجتماعی و سبک زندگی سالم می‌باشد.

مقدمه

سلامتی نه فقط نبوده بیماری یا ناتوانی، بلکه حالتی از تندرستی فیزیکی، ذهنی و اجتماعی است. یکی از حقوق اساسی هر انسانی، بدون در نظر گرفتن برتری نژادی، مذهبی، باورهای سیاسی، اقتصادی و موقعیت اجتماعی، بهره‌مندی از بالاترین معیارهای قابل دسترس سلامتی است. تعریف بالا از سلامتی که در قانون سازمان بهداشت جهانی ۱۹۴۶ بیان شده، این فرضیه رایج که سیاست گذاری برای سلامتی فقط موضوعی است که می‌باید مدنظر است متخصصان بهداشت قرار گیرد را مورد چالش قرار می‌دهد. (براتی: ۱۳۹۰: ۹). برای تشخیص شهر سالم باید مفهوم روشن و قابل درکی از آن وجود داشته باشد. شهر سالم شهری است که محیط فیزیکی و اجتماعی آن سلامت را ترویج نماید. در شهر سالم پیوسته با فراهم آمدن شرایط مطلوب، فراگیر نمودن همکاری بین بخشی محیطی فراهم می‌گردد و شهروندان ضمن مشارکت و حمایت یکدیگر، درانجام کلیه امور زندگی قابلیت‌های خویش را به حداکثر ممکن برسانند. شهرهای سالم حافظ سلامتی ساکنین بوده و ملزم به تعیین شرایط مناسب برای فعالیت هستند و محیط امنی برای زندگی هستند تا امکان ادامه حیات برای گیاه، انسان و حیوان را فراهم نموده ارتباطات اجتماعی در شهرهای سالم تعالی دهنده و در جهت تغییر اصلاح جامعه است. اجزا و عناصر شهر سالم با یکدیگر سازگار هستند و به صورت کلی شهر سالم، ضامن و متعهد به منافع ساکنین هستند. (حاجی خانی و صالحی: ۱۳۷۲: ۶۵).

شهر سالم شهری است که به طور مداوم و مستمر در حال آفرینش و بهبود محیط‌های کالبدی و اجتماعی و گسترش منابعی است که مردم را قادر سازد یکدیگر را در راه اجرای تمامی عملکردهای زندگی و دستیابی به حداکثر توان‌هایشان پشتیبانی نمایند. (Ashton: ۱۹۸۸: ۱۴). شهرهای سالم حافظ سلامتی ساکنین بوده و ملزم به تعیین شرایط مناسب برای فعالیت هستند، محیط امنی برای زندگی هستند تا امکان ادامه حیات برای گیاه، انسان و حیوان را فراهم آورند، ارتباطات اجتماعی در شهرهای سالم تعالی دهنده و در جهت تغییر اصلاح جامعه است و واجد تعادل در جنبه‌های مختلف اقتصادی و اجتماعی و فرهنگی هستند. اجزا و عناصر شهر سالم با یکدیگر سازگار هستند. شهرهای سالم قابلیت خود ترمیمی دارند و در کل شهر سالم ضامن و متعهد به منافع ساکنین هستند (حبیب و لقابی، ۱۳۷۵: ۸). از نظر شهرسازی شهر سالم، عرصه سالمی است برای تحقق انسان سالم و این امر برابری نظام یافته فعالیت‌های سازگار، فرم‌های منطبق بر عملکرد و فضاهای موزون واجد بازدهی اجتماعی است (شیرانی، ۱۳۸۲: ۸۷). برنامه‌ریزی شهر سالم راهبردی است که از نهضت جهانی شهر سالم و اقدامات سازمان بهداشت جهانی نشأت گرفته است. برنامه‌ریزی شهر سالم مستلزم استفاده از روش‌های برنامه‌ریزی است که سلامتی و رفاه انسان را تقویت می‌کند و وجوه مشترک بسیاری با اصول توسعه پایدار دارد. شهرسازی سالم بیانگر نیاز به قرار دادن ارزش‌هایی نظیر عدالت و همکاری (از جمله همکاری میان بخشی و مشارکت مردم محلی) در فرایند تصمیم‌گیری است. این مضامین ارزش‌های اصل سیاست WHO را در مورد تامین سلامتی برای همگان تشکیل می‌دهد. (علی‌اکبری، برزگر: ۱۳۸۹: ۱۱).

شهرسازی سالم وجود چند فرهنگی و تنوع را مشکلاتی نمی‌داند نتوان بر آن غلبه کرد، بلکه برعکس به آن‌ها مانند فرصت‌های غنی می‌نگرد که در انتظار بهره‌برداری‌اند. شهرسازی را باید به کمک روش‌هایی رهبری کرد و تداوم بخشید و آن را نسبت به انتخاب شکل‌بندی‌های مختلف انعطاف‌پذیر ساخت. پروژه شهر سالم WHO بر تقویت و پیشبرد شهرسازی سالم به عنوان جنبه اصلی شهر سالم تاکید دارد. شبکه شهرهای سالم در سراسر اروپا و در سراسر جهان چارچوب نقطه اتکایی برای پیشبرد و تقویت برنامه‌ریزی شهر سالم به وجود می‌آورند. (بارتون، ۱۳۸۱: ۳۷). جوامع سالم دارای مشخصات منحصربه‌فردی هستند. ولی اصول مشترک دارند، که به ما اجازه در نظر گرفتن آن‌ها را به صورت کلی می‌دهد. جوامع سالم دورنمایی از